KİMYA

10. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 4 · 2. SÜRÜM

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Maddenin iç yapısı değişerek farklı özelliklere sahip yeni maddelerin oluştuğu olaylara kimyasal değişim denir. Enerji (ısı, ışık) değişimi, gaz çıkışı, renk değişimi, katı oluşumu, koku değişimi, pH ve iletkenlik değişimi kimyasal değişimin gözlemlenebilir kanıtlarından bazılarıdır. Örneğin yaraya dökülen oksijenli su (seyreltik hidrojen peroksit çözeltisi) köpürür. Kandaki bir enzim hidrojen peroksidin ayrışmasını hızlandırır ve açığa çıkan oksijen gazı köpük oluşturur. Bu olaydaki gaz çıkışı, kimyasal değişimin kanıtıdır. (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Tepkime denklemi ve alt mikro gösterimi: $2H_2O_2(suda) \rightarrow 2H_2O(s) + O_2(g)$

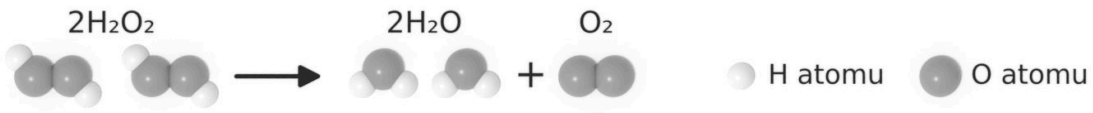

1.1. Aşağıdaki tabloda verilen her bir kimyasal değişim için kimyasal değişimin kanıtını yazınız.

Kimyasal değişim	Kimyasal değişimin kanıtı
Açıkta bırakılan sütün ekşimesi	
Demir bahçe kapısının paslanması	
Efervesan tabletin suya atılması	
Mağaralarda sarkıt ve dikitlerin oluşması	
Havai fişeklerin patlaması	

1.2. Uluslararası Uzay İstasyonu'nda astronotların soluk verirken çıkardığı karbon dioksit gazı, hidrojen gazıyla tepkimeye sokularak su geri kazanılır; oluşan metan gazı uzaya atılır:

$CO_2(g) + 4H_2(g) \rightarrow CH_4(g) + 2H_2O(g)$

Bu değişimi alt mikro seviyede, taneciklerin yeniden düzenlenmesi temelinde modelleyiniz (Farklı tür atomları farklı renk, desen veya büyüklükteki dairelerle gösterebilirsiniz.).

(20 puan)

2. Aşağıda dört tepkime denklemi ve bu tepkimelerden üçüne ait alt mikro modeller verilmiştir. Modellerde aynı renk ve büyüklükteki daireler aynı tür atomu temsil etmektedir.

A) $C_2H_4(g) + H_2(g) \rightarrow C_2H_6(g)$

B) $2HI(g) \rightarrow H_2(g) + I_2(g)$

C) $H_2(g) + F_2(g) \rightarrow 2HF(g)$

D) $2N_2O(g) \rightarrow 2N_2(g) + O_2(g)$

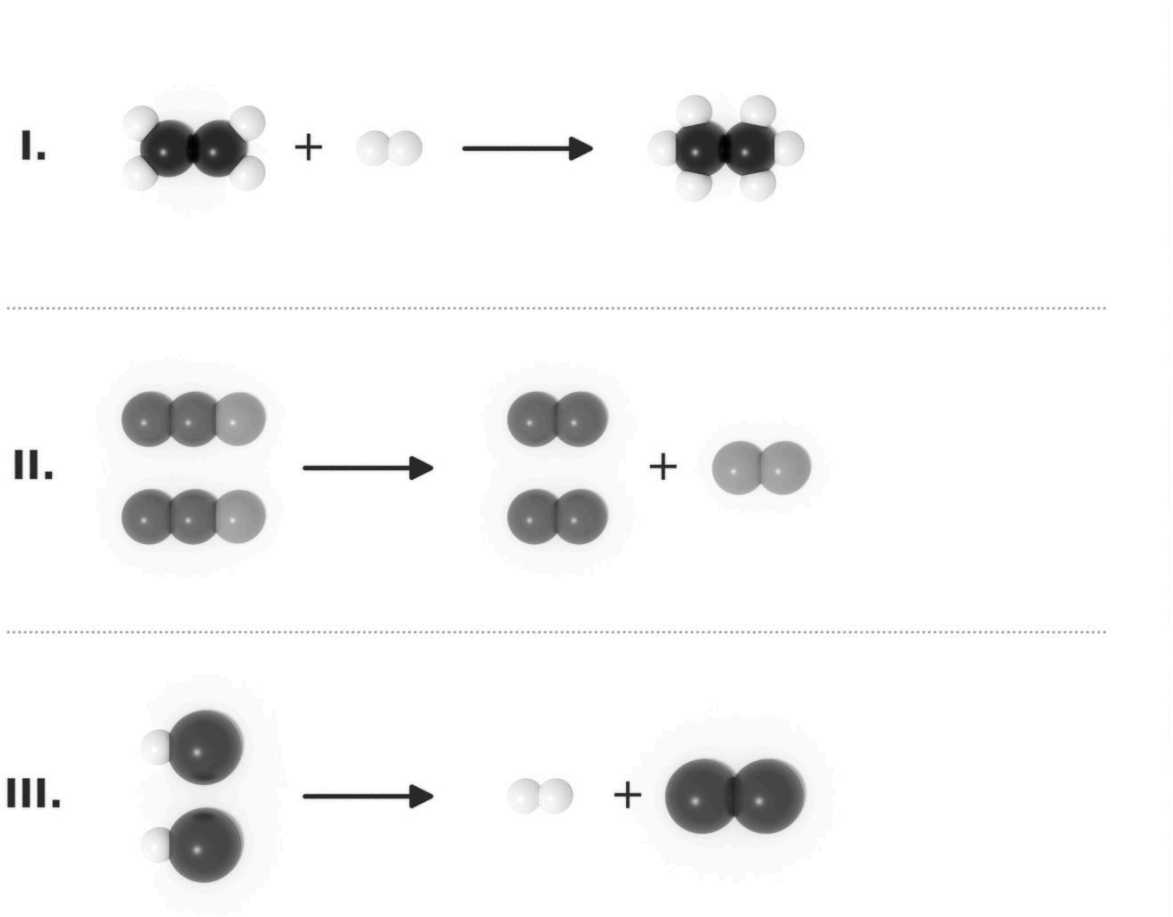

Buna göre her bir modelin ait olduğu tepkime denklemini gerekçelendirerek yazınız. Hiçbir modelle eşleşmeyen tepkime denklemini belirtiniz.

I. model: .....

II. model: .....

III. model: .....

Eşleşmeyen denklem: .....

(10 puan)

3. Aşağıdaki tabloda bazı olaylara ait tepkimelerin sembolik gösterimleri verilmiştir.

	Olay	**Sembolik gösterim**
I.	Nitrik asit çözeltisinin baryum hidroksit çözeltisiyle karıştırılması	$2HNO_3(suda) + Ba(OH)_2(suda) \rightarrow Ba(NO_3)_2(suda) + 2H_2O(s)$
II.	Küçük bir sodyum parçasının suya atılması	$2Na(k) + 2H_2O(s) \rightarrow 2Na^+(suda) + 2OH^-(suda) + H_2(g)$
III.	Kalsiyum klorür çözeltisine sodyum florür çözeltisi eklenmesi	$Ca^{2+}(suda) + 2F^-(suda) \rightarrow CaF_2(k)$

Her bir gösterim için tepkimenin türünü ve alt mikro gösterimini aşağıdaki tabloda belirtilen yerlere yazınız (Tepkime türünü gerekçelendirerek belirtiniz. Çözücü olarak bulunan su moleküllerini göstermeniz gerekmez; tepkimeye giren su moleküllerini gösteriniz.).

	Tepkime türü ve gerekçesi	**Alt mikro gösterimi**
I.		
II.		
III.		

(20 puan)

4. Kâğıtlar matbaa ve kırtasiyelerde çoğunlukla 500 yapraklık paketler (top) hâlinde satılır. Çok sayıda kâğıt tek tek sayılmak yerine tartılarak sayılabilir. Bir öğrenci okulun fotokopi odasındaki üç tür kâğıdın 500 yaprağının kütlesini aşağıdaki tabloya kaydetmiştir.

Kâğıt türü	500 yaprağın kütlesi (g)
A5 boyutunda 80 g/m² kâğıt	1250
A4 boyutunda 80 g/m² fotokopi kâğıdı	2500
A4 boyutunda 160 g/m² karton	5000

Bilgi: Kâğıdın gramajı (g/m²), 1 metrekare kâğıdın kütlesidir. Alanı yaklaşık 0,06 m² olan A4 boyutundaki 80 g/m² fotokopi kâğıdının bir yaprağı yaklaşık 5 g gelir; A5 boyutu, A4 boyutunun yarısı kadardır.

(Değerler, bu kâğıtların gerçek kütlelerine göre yuvarlanmıştır.)

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Bir matbaaya 15 kg A4 boyutunda 160 g/m² karton gelmiştir. Gelen karton kaç yapraktır? İşlem basamaklarınızı göstererek hesaplayınız.

b) Öğrenci A5 boyutundaki kâğıdı standart olarak seçmiştir. A4 fotokopi kâğıdının ve A4 kartonun A5 kâğıda göre bağıl kütlelerini hesaplayınız.

c) Öğrenci her kâğıt türünden bağıl kütlesi kadar kilogram (1 kg A5 kâğıt, 2 kg A4 fotokopi kâğıdı, 4 kg A4 karton) tartmıştır. Tartılan her örnekte kaç yaprak kâğıt bulunduğunu hesaplayınız. Bulduğunuz sonuca göre maddelerin kütlesi ile içerdiği tanecik sayısı arasındaki ilişkiyi yazınız.

d) Kimyacılar da atom ve molekülleri tek tek saymak yerine tartar. Öğrencinin bağıl kütlesi kadar kilogram aldığı örneklerin hepsinde aynı sayıda yaprak bulunmasına benzer şekilde, kimyada bağıl kütlesi kadar gram alınan maddelerdeki tanecik miktarını ifade eden birimin adını yazarak bu birimi tanımlayınız. Bu tanıma göre 4 g helyum (He) ile 20 g neonun (Ne) içerdiği atom sayılarını karşılaştırınız. (Mol kütleleri, g/mol; He: 4, Ne: 20)

(20 puan)

5. Azot (N), bitkilerin büyümesi için en çok ihtiyaç duyduğu besin elementlerinden biridir. Topraktaki azot yetersiz kaldığında bitkilerin yaprakları sararır ve verim düşer. Bu nedenle tarlalara azotlu gübreler verilir. Yaygın kullanılan azotlu gübrelerden biri üredir [$CO(NH_2)_2$]. Bir çiftçiye, toprak analizinin sonucuna göre şeker pancarı ekeceği tarlanın her dekarına 14 kg ile 21 kg arasında saf azot vermesi önerilmiştir. (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Bilgi: Şeker pancarı tarlalarına verilen saf azot miktarı toprağın yapısına, sulamaya ve bölgeye göre değişir; dekar başına çoğunlukla yaklaşık 14-24 kg arasındadır.

Buna göre önerilen azotun tamamını yalnızca üre gübresiyle karşılayan çiftçinin bir dekarlık alan için kullanacağı gübreyle ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız (Gübrenin saf üre olduğunu kabul ediniz.). (Mol kütleleri, g/mol; H: 1, C: 12, N: 14, O: 16; 1 kg = 1000 g; Avogadro sayısı: $6{,}02 \cdot 10^{23}$)

Soru	Çözüm
Önerilen azotun alt değerini karşılamak için kaç mol üre gerekir?	
Önerilen azotun üst değerini karşılamak için kaç kilogram üre gerekir?	
Alt değeri karşılayan miktardaki üre kaç tane hidrojen atomu içerir?	
Üreyi oluşturan elementlerden kütlece en fazla olan hangisidir?	

(20 puan)

6. Bir öğrenci, aynı kütlede alınan farklı metallerin aynı miktarda madde içereceğini düşünerek "Kütleleri eşit olan farklı metal örnekleri eşit sayıda atom içerir." hipotezini kurmuştur. Hipotezini test etmek için dört farklı metalden 48'er gram tartmış ve hesaplamalarını aşağıdaki tabloya kaydetmeye başlamıştır. (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Metal örneği	Kütle (g)	Mol sayısı	Atom sayısı
Magnezyum (Mg)	48		
Kalsiyum (Ca)	48		
Titanyum (Ti)	48		
Molibden (Mo)	48		

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız. (Mol kütleleri, g/mol; Mg: 24, Ca: 40, Ti: 48, Mo: 96; Avogadro sayısı: $6{,}02 \cdot 10^{23}$)

a) Tabloyu doldurunuz.

b) Hesaplama sonuçlarına göre öğrencinin hipotezi doğrulanmış mıdır? Gerekçelendiriniz.

c) Elde ettiğiniz verilere dayanarak metal örneklerinin kütlesi, mol kütlesi ve atom sayısı arasındaki ilişkiyi açıklayan yeni bir hipotez yazınız.

d) Kurduğunuz hipotezi kullanarak 18 g magnezyum ile aynı sayıda atom içeren molibden örneğinin kütlesini hesaplayınız.

(10 puan)

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	KİM.10.1.1. Kimyasal değişimlere ilişkin kanıtları belirlemeye yönelik bilimsel gözlem yapabilme	FBAB1. Bilimsel Gözlem, FBAB9. Bilimsel Model Oluşturma, FBAB10. Tümevarımsal Akıl Yürütme, FBAB11. Tümdengelimsel Akıl Yürütme, FBAB13. Bilimsel Sorgulama, KB2.1. Çelişki Giderme, KB2.16.2. Tümdengelimsel Akıl Yürütme
2	KİM.10.1.2. Kimyasal tepkimelerin oluşumunu açıklamak için bilimsel model oluşturabilme	FBAB1. Bilimsel Gözlem, FBAB9. Bilimsel Model Oluşturma, FBAB11. Tümdengelimsel Akıl Yürütme, FBAB13. Bilimsel Sorgulama, KB2.16.2. Tümdengelimsel Akıl Yürütme
3	KİM.10.1.3. Kimyasal tepkime türlerinin oluşum sürecine ilişkin bilimsel gözlem yapabilme	FBAB1. Bilimsel Gözlem, FBAB11. Tümdengelimsel Akıl Yürütme, FBAB13. Bilimsel Sorgulama, KB2.1. Çelişki Giderme, KB2.16.2. Tümdengelimsel Akıl Yürütme
4	KİM.10.1.4. Mol kavramına ilişkin operasyonel tanımlama yapabilme	FBAB1. Bilimsel Gözlem, FBAB5. Operasyonel Tanımlama, FBAB10. Tümevarımsal Akıl Yürütme, FBAB13. Bilimsel Sorgulama, KB2.1. Çelişki Giderme
5	KİM.10.1.4. Mol kavramına ilişkin operasyonel tanımlama yapabilme	FBAB1. Bilimsel Gözlem, FBAB5. Operasyonel Tanımlama, FBAB10. Tümevarımsal Akıl Yürütme, FBAB11. Tümdengelimsel Akıl Yürütme, FBAB13. Bilimsel Sorgulama, KB2.1. Çelişki Giderme
6	KİM.10.1.5. Saf maddelerin ölçülebilir özellikleri arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik tümdengelimsel akıl yürütebilme	FBAB1. Bilimsel Gözlem, FBAB5. Operasyonel Tanımlama, FBAB10. Tümevarımsal Akıl Yürütme, FBAB11. Tümdengelimsel Akıl Yürütme, FBAB13. Bilimsel Sorgulama, KB2.1. Çelişki Giderme, KB2.16.2. Tümdengelimsel Akıl Yürütme

PUANLAMA TABLOSU						
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**TOPLAM**
20	*10*	*20*	*20*	*20*	*10*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 4** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 10. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Bu kâğıt, aynı senaryonun 2. sürümüdür: öğrenme çıktıları, soru sayısı ve puanlar 1. sürümle aynı, sorular farklıdır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

1.1. **(10 puan)**

Kimyasal değişim	Kimyasal değişimin kanıtı ve puanı
Açıkta bırakılan sütün ekşimesi	Koku değişimi, ekşi koku oluşması **(1 puan)**; pH değişimi, tadın ekşimesi (asitliğin artması) **(1 puan)**. Sütün kesilmesi (pıhtı şeklinde katı oluşumu) da kanıtlardan biri olarak kabul edilir.
Demir bahçe kapısının paslanması	Renk değişimi, yüzeyde kızıl kahverengi yeni bir katı (pas) oluşumu **(2 puan)**
Efervesan tabletin suya atılması	Gaz çıkışı, kabarcık oluşması ve köpürme **(2 puan)**
Mağaralarda sarkıt ve dikitlerin oluşması	Yeni bir katının (çökelti) oluşumu **(2 puan)**
Havai fişeklerin patlaması	Işık ve renkli alev oluşumu **(1 puan)**; ısı açığa çıkması, enerji değişimi **(1 puan)**. Duman (gaz) çıkışı veya koku değişimi de kanıtlardan biri olarak kabul edilir.

1.2. **(10 puan)** Her doğru çizilen molekül modeli ikişer puan, model sayıları birer puandır.

- CO_2 molekülünün bir karbon ve iki oksijen atomuyla doğru modellenmesi **(2 puan)**
- H_2 molekülünün iki hidrojen atomuyla doğru modellenmesi **(2 puan)**
- CH_4 molekülünün bir karbon ve dört hidrojen atomuyla doğru modellenmesi **(2 puan)**
- H_2O molekülünün bir oksijen ve iki hidrojen atomuyla doğru modellenmesi **(2 puan)**
- Tepkenler tarafında 1 CO_2 ve 4 H_2 modeli çizilmesi **(1 puan)**
- Ürünler tarafında 1 CH_4 ve 2 H_2O modeli çizilmesi **(1 puan)**

Örnek doğru cevap:

1.1. Sütün ekşimesi: koku değişimi ve pH değişimi (tadın ekşimesi). Demir kapının paslanması: renk değişimi, yüzeyde kızıl kahverengi pasın oluşması. Efervesan tabletin suya atılması: gaz çıkışı (kabarcıklar). Sarkıt ve dikitlerin oluşması: yeni bir katının oluşumu. Havai fişeklerin patlaması: ışık ve ısı oluşumu (enerji değişimi).

1.2.

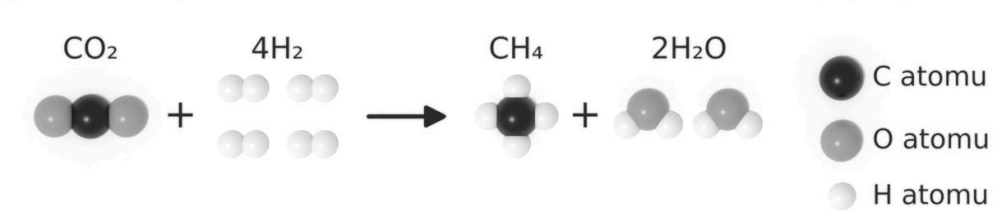

Yanlış cevap: Sütün ekşimesini yalnızca "bozulma" diye yazmak; paslanmayı "kirlenme" olarak açıklamak; efervesan tabletin kaybolmasını yalnızca "çözünme" diye yazıp kabarcık oluşumunu kanıt olarak belirtmemek; kanıt yerine olayın adını tekrar etmek (Örneğin "patlama olur."). 1.2'de H_2 molekülünü tek atomlu çizmek, molekül sayılarını denklemdeki katsayılardan farklı göstermek, tepkenler ve ürünlerde atom türü veya sayısını korumayan modeller çizmek yanlış kabul edilir. Yetersiz, yanlış, belirsiz cevaplar veya sorunun boş bırakılması sıfır puandır.

2. Doğru cevap:

- I. model: A) $C_2H_4(g) + H_2(g) \rightarrow C_2H_6(g)$ **(1 puan)**. Gerekçe: Tepkenlerde iki siyah ve dört küçük beyaz atomdan oluşan altı atomlu bir molekül ile aynı tür iki atomdan oluşan bir molekül, üründe ise iki siyah ve altı küçük beyaz atomdan oluşan sekiz atomlu tek bir molekül vardır **(2 puan)**.
- II. model: D) $2N_2O(g) \rightarrow 2N_2(g) + O_2(g)$ **(1 puan)**. Gerekçe: Tepkende iki tür atomdan (iki koyu gri ve bir açık gri atom) oluşan üç atomlu iki molekül vardır; ürünlerde aynı tür iki atomdan oluşan iki molekül (N_2) ile diğer tür iki atomdan oluşan bir molekül (O_2) oluşmuştur. Atom sayısı (4 N, 2 O) korunmuştur **(2 puan)**.
- III. model: B) $2HI(g) \rightarrow H_2(g) + I_2(g)$ **(1 puan)**. Gerekçe: Tepkende iki farklı atomdan (bir küçük beyaz ve bir büyük koyu atom) oluşan iki atomlu iki molekül vardır; ürünlerde aynı tür atomlardan oluşan iki element molekülü (H_2 ve I_2) oluşmuştur **(2 puan)**.
- Eşleşmeyen denklem: C) $H_2(g) + F_2(g) \rightarrow 2HF(g)$ **(1 puan)**.

Örnek doğru cevap: I. model $C_2H_4 + H_2 \rightarrow C_2H_6$ tepkimesine aittir; çünkü altı atomlu bir molekül ile iki atomlu bir element molekülü birleşerek sekiz atomlu tek bir molekül oluşturmuştur. II. model $2N_2O \rightarrow 2N_2 + O_2$ tepkimesine aittir; çünkü iki tür atom içeren üç atomlu iki molekül, iki atomlu üç element molekülüne ayrışmıştır. III. model $2HI \rightarrow H_2 + I_2$ tepkimesine aittir; çünkü iki farklı atomdan oluşan iki molekül, aynı tür atomlardan oluşan iki element molekülüne dönüşmüştür. C tepkimesi hiçbir modelle eşleşmez; bu tepkimede element molekülleri birleşerek bileşik molekülleri oluşturur. III. modelde ise bunun tersi gösterilmiştir.

Yanlış cevap: III. modeli C tepkimesiyle eşleştirmek (Modelde bileşik molekülleri element moleküllerine ayrışmaktadır; C tepkimesinde ise element moleküllerinden bileşik molekülleri oluşur, yani tepkime yönü terstir.); II. modeli üç atomlu molekülleri dikkate almadan B tepkimesiyle eşleştirmek; gerekçe yazmadan yalnızca harf belirtmek (Bu durumda yalnızca eşleştirme puanı verilir.). Yetersiz, yanlış, belirsiz cevaplar veya sorunun boş bırakılması sıfır puandır.

3. Doğru cevap:

- I. Tepkime türü ve gerekçesi (3 puan; tür 1 puan, gerekçe 2 puan): Asit-baz (nötralleşme) tepkimesidir; asitten gelen H^+ iyonları ile bazdan gelen OH^- iyonları birleşerek su moleküllerini oluşturur, tuz [$Ba(NO_3)_2$] çözeltide iyonları hâlinde kalır. Alt mikro gösterimi **(3 puan)**: Tepkenlerde 2 H^+, 2 NO_3^-, 1 Ba^{2+} ve 2 OH^- iyonunun **(1 puan)**; ürünlerde 1 Ba^{2+}, 2 NO_3^- iyonu ve 2 H_2O molekülünün **(1 puan)** gösterilmesi; tepkime öncesi ve sonrasında atom türü ve sayısının korunması **(1 puan)**.
- II. Tepkime türü ve gerekçesi (3 puan; tür 1 puan, gerekçe 2 puan): İndirgenme-yükseltgenme (redoks) tepkimesidir; her Na atomu bir elektron vererek Na^+ iyonuna yükseltgenir, su moleküllerindeki hidrojen atomları bu elektronları alarak H_2 molekülüne indirgenir. Elektron alışverişi sonucunda taneciklerin yükleri değişmiştir. Alt mikro gösterimi **(3 puan)**: Tepkenlerde 2 Na atomu ve 2 H_2O molekülünün **(1 puan)**; ürünlerde 2 Na^+ iyonu, 2 OH^- iyonu ve 1 H_2 molekülünün **(1 puan)** gösterilmesi; tepkime öncesi ve sonrasında atom türü ve sayısının korunması **(1 puan)**.
- III. Tepkime türü ve gerekçesi (3 puan; tür 1 puan, gerekçe 2 puan): Çökelme tepkimesidir; iki sulu çözelti karıştırıldığında Ca^{2+} ve F^- iyonları birleşerek suda az çözünen CaF_2 katısını (beyaz çökelek) oluşturur. Alt mikro gösterimi **(5 puan)**: Tepkenlerde 1 Ca^{2+} ve 2 F^- iyonunun ayrı ayrı gösterilmesi **(2 puan)**; ürünün iyonların bir arada bulunduğu katı bir birim olarak gösterilmesi **(2 puan)**; iyon sayılarının (1 Ca^{2+} : 2 F^-) korunması **(1 puan)**.

Tepkime türü doğru yazılıp gerekçe yazılmazsa her bölüm için 1 puan verilir.

Örnek doğru cevap:

I. Asit-baz (nötralleşme) tepkimesi. Nitrik asitten gelen H^+ iyonları ile baryum hidroksitten gelen OH^- iyonları birleşerek su oluşturur. Alt mikro gösterim: (H^+) (NO_3^-) (H^+) (NO_3^-) + (Ba^{2+}) (OH^-) (OH^-) → (Ba^{2+}) (NO_3^-) (NO_3^-) + (H_2O) (H_2O). Ba^{2+} ve NO_3^- iyonları seyirci iyonlardır.

II. İndirgenme-yükseltgenme tepkimesi. Her sodyum atomu bir elektronunu verir ve Na^+ iyonuna yükseltgenir; su moleküllerindeki hidrojen atomları bu elektronları alarak indirgenir ve hidrojen gazı çıkışı gözlenir. Alt mikro gösterim: (Na) (Na) + (H_2O) (H_2O) → (Na^+) (Na^+) + (OH^-) (OH^-) + (H–H).

III. Çökelme tepkimesi. Ca^{2+} ve F^- iyonları birleşerek suda az çözünen beyaz CaF_2 katısını oluşturur. Alt mikro gösterim: (Ca^{2+}) + (F^-) (F^-) → kabın dibinde bir arada duran [(F^-)(Ca^{2+})(F^-)] katı birimi.

Yanlış cevap: II. tepkimeyi OH^- iyonları oluştuğu gerekçesiyle asit-baz tepkimesi olarak belirtmek; I. tepkimeyi elektron alışverişi olduğu gerekçesiyle redoks olarak belirtmek; II. tepkimede Na^+ iyonunun elektron aldığını yazmak (yükseltgenme ve indirgenmeyi karıştırmak); III. tepkimenin alt mikro gösteriminde CaF_2 katısını çözeltide dağılmış iyonlar olarak çizmek; I. tepkimede 2 H_2O yerine tek su molekülü çizmek gibi tanecik sayılarını korumayan çizimler yanlış kabul edilir. Yetersiz, yanlış, belirsiz cevaplar veya sorunun boş bırakılması sıfır puandır.

4. Doğru cevap:

- a) **(5 puan)** Bir karton yaprağının kütlesi: 5000 g / 500 = 10 g **(2 puan)**. 15 kg = 15.000 g dönüşümü **(1 puan)**; yaprak sayısı = 15.000 / 10 = 1500 yaprak **(2 puan)**. (500 yaprak 5000 g ise 15.000 g'da x yaprak vardır, x = 1500 yaprak şeklindeki orantı da tam puan alır.)
- b) **(4 puan)** A4 fotokopi kâğıdının bağıl kütlesi: 2500 / 1250 = 2 **(2 puan)**; A4 kartonun bağıl kütlesi: 5000 / 1250 = 4 **(2 puan)**.
- c) **(5 puan)** Bir yaprağın kütlesi A5 kâğıtta 2,5 g, A4 fotokopi kâğıdında 5 g, A4 kartonda 10 g'dır. 1 kg A5 kâğıt: 1000 / 2,5 = 400 yaprak; 2 kg A4 fotokopi kâğıdı: 2000 / 5 = 400 yaprak; 4 kg A4 karton: 4000 / 10 = 400 yaprak (her biri 1 puan, 3 puan). İlişki: Bağıl kütleleri kadar kilogram alınan farklı maddeler eşit sayıda tanecik içerir; eşit sayıda tanecik içeren örneklerin kütleleri ise farklıdır **(2 puan)**.
- d) **(6 puan)** Birimin adı: mol **(1 puan)**. Tanım: 6,02 · 10^{23} (Avogadro sayısı) tane tanecik (atom, molekül, iyon) içeren madde miktarı 1 moldür; bir maddenin bağıl kütlesi (mol kütlesi) kadar gramı 1 mol tanecik içerir **(2 puan)**. Karşılaştırma: 4 g He = 4 / 4 = 1 mol ve 20 g Ne = 20 / 20 = 1 mol **(2 puan)**; her ikisi de 6,02 · 10^{23} tane atom içerdiğinden atom sayıları eşittir **(1 puan)**.

Örnek doğru cevap: a) Bir karton yaprağının kütlesi 5000 / 500 = 10 g'dır. 15.000 g / 10 g = 1500 yaprak karton gelmiştir. b) A4 fotokopi kâğıdı: 2500 / 1250 = 2; A4 karton: 5000 / 1250 = 4. c) Her örnekte 400 yaprak kâğıt vardır. Bağıl kütleleri kadar kilogram alınan maddeler, kütleleri farklı olsa da aynı sayıda tanecik içerir. d) Bu birim moldür. 1 mol, 6,02 · 10^{23} tane tanecik içeren madde miktarıdır. 4 g helyum 1 mol, 20 g neon da 1 moldür; ikisi de 6,02 · 10^{23} tane atom içerir, yani atom sayıları eşittir.

Yanlış cevap: a'da 15 kg'ı grama çevirmeden işlem yapmak (15 / 10 = 1,5 yaprak); b'de bağıl kütleleri A5 kâğıdın kütlesine bölmeden 2500 ve 5000 olarak yazmak; c'de "kütlesi büyük olan örnekte daha çok yaprak vardır." demek; d'de 20 g neonun daha fazla atom içerdiğini yazmak ya da molü kütle birimi olarak tanımlamak yanlış kabul edilir. Yetersiz, yanlış, belirsiz cevaplar veya sorunun boş bırakılması sıfır puandır.

5. Doğru cevap:

Soru	Çözüm ve puanı
Önerilen azotun alt değerini karşılamak için kaç mol üre gerekir?	14 kg = 14.000 g N; n(N) = 14.000 / 14 = 1000 mol **(3 puan)**. Bir üre molekülü 2 azot atomu içerdiğinden n(üre) = 1000 / 2 = 500 mol **(2 puan)**.
Önerilen azotun üst değerini karşılamak için kaç kilogram üre gerekir?	21 kg = 21.000 g N; n(N) = 21.000 / 14 = 1500 mol, n(üre) = 1500 / 2 = 750 mol **(2 puan)**. MA(üre) = 12 + 16 + 2 · 14 + 4 · 1 = 60 g/mol **(2 puan)**. m = 750 · 60 = 45.000 g = 45 kg **(1 puan)**.
Alt değeri karşılayan miktardaki üre kaç tane hidrojen atomu içerir?	1 mol üre 4 mol H atomu içerir; 500 · 4 = 2000 mol H atomu **(3 puan)**. N = 2000 · 6,02 · 10^{23} = 1,204 · 10^{27} tane H atomu **(2 puan)**.
Üreyi oluşturan elementlerden kütlece en fazla olan hangisidir?	1 mol üre içinde 1 · 12 = 12 g C, 1 · 16 = 16 g O, 2 · 14 = 28 g N, 4 · 1 = 4 g H bulunur **(3 puan)**. Kütlece en fazla olan element azottur **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap: Önerilen azotun alt değeri olan 14 kg azot 14.000 / 14 = 1000 moldür. Her üre molekülü iki azot atomu içerdiği için alt değeri karşılamak üzere 500 mol üre gerekir. Üst değer olan 21 kg azot 1500 moldür ve 750 mol üre gerektirir; ürenin mol kütlesi 60 g/mol olduğundan 750 · 60 = 45.000 g, yani 45 kg üre kullanılmalıdır. Alt değeri karşılayan 500 mol üre 2000 mol hidrojen atomu, yani 2000 · 6,02 · 10^{23} = 1,204 · 10^{27} tane hidrojen atomu içerir. 1 mol üre içinde 12 g C, 16 g O, 28 g N ve 4 g H bulunduğundan kütlece en fazla olan element azottur.

Yanlış cevap: Azotun mol sayısını doğrudan üre mol sayısı kabul etmek (bir üre molekülündeki iki azot atomunu dikkate almadan 1000 mol yazmak); azot kütlesini doğrudan üre kütlesi gibi kullanmak (14.000 / 60); hidrojen atomu sayısını hesaplarken bir üre molekülündeki hidrojen atomu sayısını (4) dikkate almamak (500 · 6,02 · 10^{23}); kütlece en fazla elementi formülde atom sayısı en çok olduğu için hidrojen olarak belirtmek yanlış kabul edilir. Kütlece en fazla element hesap yapılmadan yalnızca "azot" diye yazılırsa yalnızca sonuç puanı verilir. Yetersiz, yanlış, belirsiz cevaplar veya sorunun boş bırakılması sıfır puandır.

6. Doğru cevap:

- a) **(4 puan)** Her satırın mol sayısı ve atom sayısıyla birlikte doğru doldurulması 1 puandır.

Metal örneği	Kütle (g)	Mol sayısı	Atom sayısı
Magnezyum (Mg)	48	48 / 24 = 2 mol	$2 \cdot 6{,}02 \cdot 10^{23} = 1{,}204 \cdot 10^{24}$ tane
Kalsiyum (Ca)	48	48 / 40 = 1,2 mol	$1{,}2 \cdot 6{,}02 \cdot 10^{23} = 7{,}224 \cdot 10^{23}$ tane
Titanyum (Ti)	48	48 / 48 = 1 mol	$6{,}02 \cdot 10^{23}$ tane
Molibden (Mo)	48	48 / 96 = 0,5 mol	$0{,}5 \cdot 6{,}02 \cdot 10^{23} = 3{,}01 \cdot 10^{23}$ tane

- b) **(2 puan)** Hipotezin doğrulanmadığının belirtilmesi **(1 puan)**; örneklerin kütleleri eşit olduğu hâlde atom sayılarının farklı olduğunun (magnezyum örneğinin molibden örneğinden 4 kat fazla atom içerdiğinin) gerekçe olarak yazılması **(1 puan)**.
- c) **(2 puan)** "Bir metal örneğindeki atom sayısı, kütlesinin mol kütlesine oranına (m / MA, yani mol sayısına) bağlıdır; kütleleri eşit olan metal örneklerinden mol kütlesi küçük olan daha fazla atom içerir ($N = n \cdot 6{,}02 \cdot 10^{23}$)." gibi kütle, mol kütlesi ve atom sayısını ilişkilendiren bir hipotez **(2 puan)**. Yalnızca "Mol kütlesi küçük olan metal daha fazla atom içerir." yazılırsa 1 puan verilir.
- d) **(2 puan)** n(Mg) = 18 / 24 = 0,75 mol **(1 puan)**; aynı sayıda atom için 0,75 mol Mo gerekir, $m = 0{,}75 \cdot 96 = 72$ g **(1 puan)**.

Örnek doğru cevap:

a) Magnezyum örneği 2 mol ($1{,}204 \cdot 10^{24}$ tane atom), kalsiyum örneği 1,2 mol ($7{,}224 \cdot 10^{23}$ tane atom), titanyum örneği 1 mol ($6{,}02 \cdot 10^{23}$ tane atom), molibden örneği 0,5 mol ($3{,}01 \cdot 10^{23}$ tane atom) içerir.

b) Hipotez doğrulanmamıştır. Dört örneğin kütlesi de 48 g olduğu hâlde magnezyum örneği molibden örneğinden 4 kat fazla atom içermektedir.

c) Bir metal örneğinin içerdiği atom sayısı yalnızca kütlesine değil, kütlesinin mol kütlesine oranına yani mol sayısına bağlıdır. Kütleleri eşit olan metal örneklerinden mol kütlesi küçük olan daha fazla atom içerir.

d) 18 g magnezyum 18 / 24 = 0,75 moldür. Aynı sayıda atom içeren molibden örneği de 0,75 mol olmalıdır: $m = 0{,}75 \cdot 96 = 72$ g.

Yanlış cevap: Mol sayısını kütle ile mol kütlesini çarparak bulmak ($48 \cdot 24$ gibi); atom sayısını Avogadro sayısıyla çarpmadan mol sayısına eşit yazmak; b'de "Kütleleri eşit olduğu için atom sayıları da eşittir." diyerek hipotezi doğrulanmış kabul etmek; d'de molibdenin kütlesini magnezyumla aynı (18 g) almak ya da orantıyı ters kurmak ($18 \cdot 24 / 96 = 4{,}5$ g) yanlış kabul edilir. Yetersiz, yanlış, belirsiz cevaplar veya sorunun boş bırakılması sıfır puandır.